

AGIMI

Periodikë letrare e përmuejshme.

Organ i Shoqnisë "VËLLAZNIJA,"

Drejtues : Dr. KRISTO FLOQI.

Vrojtime.

Artikuj e shkrime prano-
hen, por se vetëm mbi
literaturë, të zgjedhun,
të plotë e të dobishëm.

Dorëshkrimet pranohen
ose jo, nuk kthehen prapë.

Për reklama, zadhânje e
tjera shkrime vehtjake me-
rruni vesht me Drejtimin.

DREJTIMI
PERIODIKA
"AGIMI,"
SHKODËR.

Pajtime.

Në Shqypni.	Për jashta.
P. 3 muej F. 3.	P. 3 muej F. 4.
P. 6 muej F. 6.	P. 6 muej F. 8.
P. 1 vjetë F. 10.	P. 1 vjet F. 14.
Pajtimet çohen te llogaritar' i Shoqnisë z. Ali Borshi Shkodër.	Se i cili nu- mer kushton F. 1.00

PERMBAJTJA E LÂNDËS

Flamuri	prej Karl Gurakuqit	Lord Byron	prej Zef Karapit
Histori e Ilirvet	» Hil Mosit	Spartaku	» O. Çefës
Historija e një shpirtit	» D.	Mjekëri nëntëpise	» M. Krimshiti
Vargu i jetës	» H. Gjylbegaj	Lodra	» M. Krimshiti
Mithologi komtare	» M. L.	Fjalë popullore	» O. Rushdi

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

FLAMURI

Mâ i madhi shêj i njaj komsije, shêj qi dâ n'njënin popull prej tjetrit e pa të cillin nuk mund të mendohet një kom se është gjall, është *gjuha*. Por sikurse shêji i njaj komsije është gjuha, ashtu edhe shêji për me dalluem një shtet e po një kom prej tjetrit, është *flamuri*. Sikurse për se të cillin popull është e kândshme e âmbël gjuha e vet, kështu për zëmër të tij do të jët flamuri, i cili është edhe shêji i nderit, i burrnis e i njerzis së njaj komi.

Jo vetëm ndër kohë të sotshme, por ndër kohë edhe mâ të lashtat se i cilli popull ka pasë flamurin e vet. Historija na tregon se popujt e motshëm kanë pasë shêjin e vet për me u dalluem njëni prej tjetrit e këto shêje kanë qenë flamurat qi ishin prej njaj copë pelhure me gjithfarë nryresh a shemblesash tjera e mâ të shumen me shemblesat shtasësh. Ndër popujt mâ të lashtë, për të cillët na flet historija se kanë pasë flamura, kanë qenë Hindjanët, mandej edhe Evrejt. Përsjanët, Grekt e motshëm e Rromakët kanë pasë edhe ata flamurat e vet. Rromakët deri në një farë kohe kanë pasë në vend të flamurit një shkopë të punueme në drû e mâ vôn në metal e qi e ngrehshin mbi një shtizë e me të përpara dilshin me luftuem kundra anmiqve; por ndër kohë mâ të

vona përdoruen edhe ata flamura si përdorohen sot. Mbas luftës së fitueme prej Konstantinit të Math kundra Maksencit me 28 Tetuer 312, mb. Kr. flamurit të luftës, qi u qujte *labarum*, i u shtue monogrami i Krishtit; d. m. th. dy shkrojat e para të fjalës greqishte XPISTOS (lexoje Hristos) X (H) e P (R) Prej flamurit të Rromakvet me monogram të Krishtit X (H) e P (R) ka rrjedhë flamuri i kishës, sikurse përdorohet sot ndër siellje a procesjone të kishës katholike, vetëm me ket ndryshim, qi në vend të heshtës, qi flamuri rromak ka pasë në mâje, flamuri i kishës ka një kryq e në pelhurë janë të ravizueme fytyra besimtare gjithfarësh.

Sanxhak-Sherifi, flamuri i Muhametit, është sëndi mâ i shërnueshmi i Muhametanvet, i cilli, sikurse na difton gojdhâna, rrjedh prej luftave mâ të para, qi bân Muhameti; mâ vôn mandej ra në dorë t'Abasidvet e të Fatimidvet e vër u pështue Egipti prej Turqve, e në dorë të Sulltan Selimit I. Sot ky flamur gjindet e ruhet, qysh prej vjetit 1995, në Stamboll edhe thirret *Akshak*. (Shikjo Joseph v. Hanmer, „Geschichte des osmanischen Reiches,“ Libri III. q. 35).

Illet e vjetër, të bijt e të cillvet jemi na Shqyphtarët e sotshëm, edhe ata kanë pasë flamurat e vet, e nder këta ka qenë flamuri i Shkodrës i

cilli qytet ishte si mâ i parë ndër të gjitha fiset e viset e Ilirvet e ishte kryeqyteti i tyre. Flamuri i Shkodrës pra në kohë ilirjane ishte një ani në një pelhurë; n' anë të rrmajtë përsipri kishte një krye mbreti; përfund t' anis, n' ujë mbrendë disa peshq e në mjedis përpara kishte të shkrueme fjalën «Shkodra» e nën të fjalën «Tata». Ilirët kishin në flamur të vet shemblesën e një anije, pse gjallnija e tyre ishte gjithkund me dët.

Qyteti i Shkodrës veçanerisht pat një shyt, qi e ka edhe sot, e qi paraqet një kështjell me tri pyrgje; pyrgu i mjedisëm është mâ i naltë se ato t' anavet. Shkodra e motshme nuk u gjindte në vend ku është sot, por atje në maje e për rreth të kështjellit Rozafat, d. m. th. ndër kodra e prej këndeje i ka ardhë ëmni Shkodër e sikur ndër kodra e ndërtueme, ndër vende të forcueme prej natyre, kështu edhe Shkodranët e vjetër për shëj të qytetit të vet mueren kështjellin me tri pyrgje për me diftue forcadën e qytetit.

Edhe qytetet e fiset t' ona tjera kanë flamurat e vet veçanerisht si b. f. qytetin e Durrsit e përfaqson një lopë në një livadh të blertë tue e thihë viji: Mirdita ka shqypen e zezë dy krenash në lāmë të kuqe e për mbrapa e shëndritë dielli kahë lën; e kështu të gjitha viset tjera të Shqypnis kanë flamurat e vet.

Ndër të gjith popujt flamuri ka qenë mbajtë e mbahet edhe sot me nderim * math: shpresët e uzdajët mâ

të gjalla të njëj populli varen në flamur; kështjellët stolisen me të; të dekunit, qi bājnë dekën në lāmë të luftës për me projtë atdhën e nderin e tij, përciellen në vorrim të mblueme me flamur; këngët mâ të madhnueshmet, mâ të bukurat, ditët mâ të mdhajat e mâ me rāndsi, kremtimet ç'faretdo i zbukuron flamuri. Nderimet mâ të pelqyeshmet për ç' do fitim i bāhen flamurit; sidomos ndër lufta ishte e është ligshiti e madhe, turp e marre e rāndë me e lāmë flamurin me rāndër durr t' anmikut. Kāngët për me dhānë guxim e për me i dhānë hov shpirtit të njeriut janë të gjitha mbi flamur. Kallxohet se në kohë të Muhametit, një kryeurdhēntar i ushtrisë arabe, ëmni *Boreida*, tue e pām ushtrinë e vet të turbullueme e gadi të thyeme e tue dashtë me i dhānë zemër e me e trimnue me u ndeshë n' anmik, hjek çallmen prej kreje, e ngulë më një shizë e me të i prīn ushtrisë së vet e këjo mbas atij flamuri, aty për aty të trillueme, mërr zëmë turren n' anmik, e then e e vën në të hikun. Mbassi pra flamuri pasia gjithket fuqi e qenka shëj ndëri e burraije për të gjith popujt ashtu dot të jët edhe për në flamur *Kua e Zi*, dy njiyra, qi kanë një shēnjim të madh d. m. th. flakë e kuqe e jo kōbji zi. mâ mirë me dekë me faje të ardhë tue derdhë gjak, se me rrutë me futë të zezë.

Karl Gurakuqi

HISTORIJA E MOTSHME E ILIRVET NDER VENDE TË BOZNISË.

Prej Dr. Ludwig v. Thalloczy.

Vijon prej Nri 3.

Po të mendojë njeriu se Liburnët jetojshin në një vend malesor edhe krejt të ndamë prej botës, nuk lypset aspak të çuditet për mënyren e jetimit që ata bājshin. Shumica e Venetvet që ish sheshue rreth lumit Po edhe përpara kohës që u shkrua historia (në të V. shekull para Kr) ish përhapun tekdo edhe njehej si një popull që lon-te një rolë qytetnore,²⁸ në vend që kushrëjt e tyre Liburnët, që jetojshin fqj me ta, njeheshin si një popull bujqsuar. Këta janë ponëtorë, njoftin pasunin' e vëçantë të njeni-tjetrit edhe i mprojshin rreptësisht kufijt e vet.²⁹

Prap një popull tjetër, që i përgjiet Liburnvet, është popull' i Japudvet, që jetojshin kah veriprendim' i Liburnisë, ndër të dyja anët e malit Albius-Kapella e vogël edhe e madhe.

Kah veri atdheu i tyre kufizonte me malin Okra ndërmjet t' Aquileias e të Naoportos, kah lindja vend' i tyre kish për kufi Panoninë, kah jugu lumin Zermanja, kah prendimi detin edhe Kulpa kalonte për mjedis. Ish një popull i përzimë me Keltë, i cili ish i dhënan mbas luftës, jetonte ndër katunde të vogla, hante mel, e shkruente likuren edhe luftonte me armë kelte.³⁰

28. Pauli difton se banojshin deri në liqenin Bodensee. Dihet edhe se ata qenë pararojet e ilirizimit kah prendim' i Europës.

29. Theopompus 143. Müller Fr. I. 302 - 303. Annali del Friuli Fr. di Manzano. Udine, 1888. Fr. 2, 5, 16.

30. Strabo VII. 5 e Patsch, Japudija i përdhishoricko odkrice u Prozoru kod Otoka. Zbir. 48. Per m'e kthjellue historinë edhe kulturën e vjetër të këti populli e të Keltvet janë si një pasqyrë plot rëndësi zbulimet e bëme në Jezerine të Boznisë. Edhe sot pupulli shqiptar pa ndryshim bese e feje e ka zakon m'e shkrua doren e gjoksin.

Ndër ta na shofim edhe një andje për mjeshtrinë, sepse ata e latojshin gurin në njetë mënyrë si kushrëjt e tyre ndër kohnat para-historike i shkrueshin qypat e famshëm të tyre që quheshin situla.³¹

Ilirët kishin një andje të madhe për me luftue ndër male, me msh, tue dalë prej pusisë (pritës) edhe me e rrejtë anmikun tue ikë me dredhë, për m' e shtrëngue me luftue atje ku ata kishin shpresën e fitimit. Armët e tyre ishin heshta-hjedhse e shkurtë, shpata që ish në trajtë të një pinjolle e heshta; por ata njëjshin edhe taganin kelt e përdorojshin edhe topuzin. Ata i përdorojshin të gjitha mjetet që i ipte vend' i tyre plot male, ndertojshin llogore të rrumbullakta edhe u mprojshin rreptësisht. Po të shifshin ndonji rrezik ose e hetojshin afrimin e anmikut, me një shpejtim u ipte askushtrimi prej një majes në tjetren; natën e kishin zakon e ndiznin zjarre roje. Të plagosunit nuk i lejshin kurr me mbetë ndër durë t'anamikut; kur e shifshin se lufta ish e bjerrun, ata i mbytyshin të plagosunit.³² Kur Ilirët ishin përgjithësisht ushtarë të vjefshëm Thrakët ishë kalorë të mirë. Disa ndër fiset thrake kishin edhe një taktikë lufte të mirë.³³ Nëse ata përpara ushtrisë greke që ish e organizueme edhe e armatisueme në s'ë mirit, ata nuk ishin tjetër, veç se një fuqi e pa-rregullshme. Ata nuk kishin rreshta lufte, veç se

31. Homeros W. M. III. 516.

32. Müller. Nicol. Dam. Fragm. III. 458. Über die Keltarten.

33. Tomaschek. Triballët vejshin në rresht të parë të dobët, të vjefshmit në rresht të dytë, kalorët në rresht të tretë e më në fund rreshtojshin grat' e tyre.

Ishojshin një brimë të madhe, i bājshin me kërситë armët e tyne edhe u zmbrapshin lehtësisht kur u përpyekshin me një anmik shumë më të fortë.

Gabimi më i madhi i Ilirvet edhe i Thrakvet ish pija. Ata pijshin shumë venë, lāng-elbi edhe pijna që të mirrin ment, e që ata i galitshin prej bimnavet të ndryshme. Bima Gentiana (bar pleshtash), e cila del në shumicë ndër Alpet dinare, thonë se e muer emnin prej mbretit ilir Gentit (Gjenci). ³⁴ Si është zakoni në një popull luftar, ashtu edhe ndër Ilirët këndoheshin kāngë lufte, të përcielluna prej të ramevët të kavallit e të zurnasë, mandej brin' i pijes sillej rrethas edhe këcehej një këcim armësh. Ilirët këcejshin me shpatë të xjerrun njashtu si e kanë zakon edhe shqiptarët sot me këcye me tagan të xjerrun, ose me qitë pushkë në kohë të këcimit. ³⁵ Është e dijtun se edhe gëzimet e shpenzimet u bājshin si mbas pasunisë së vendit. Thrakët e lindjes kishin kupa t'arta edhe mishin e hajshin me bukë të zānun me brumë, e mbasi pijshin shumë kupat i u dukshin gjithmori të vogla. Ilirët e prendimit nuk ishin të zotët me bā gjith ketë madhëni, nonse edhe ata n' e tyne nuk kurseheshin aspak. Shtëpija ish ndër ta, sikur edhe sot ndër shqiptarët, e zotit edhe e miqvet. Puna më e nevojshme ish mikut me i shtrure para pije edhe ushqim, që përbāhej prej mish dhensh, djathë, bukë e qepë. Ai që kish për shumë e shlironte brezin

për me mujtë e me përsigjatë pije; kur nuk mujte më, mirrej prej gravet edhe çohet në shtëpi. Keltet e njëfishin shumë mirë se Ilirët ishin të dhānun mbas pijes edhe kur kishin ndonji luftë me ta, u shtijshin sikur po ikin prej luftës tue lānë ndër durë të tyne si plaçkë lāmen e luftës. Ardhanët, ranë për njëment në një lak të tillë, sepse, në vend që me ndjekë anmikun u sulnë ndër pijnat që ishin të përzime me një bar gjumi, edhe mbasi nuk qenë më të zotët për me luftue, qenë të copuemun prej anmikut. Theopompus Fragm. XXX. Müller në f. 41 e Zippel f. 34 diftojnë se lānë të vdekun në shesh të luftës 30.000 vetë Agron i shoq'i mbretreshës Teuta piu aq shumë, sa pat therun ndër anë e mbreti Gjenci ish edhe ai një pijanik i math. ³⁶

Dlirësi (pastërsi) nuk kishin për shkak që njerzit flejshin në një kësollë me bagëtinë. Për Dardhanët thonë se laheshin vetëm tri herë n' jetë të vet, d. m. th. kur lindnin, kur martoheshin edhe kur vdisnin. Porsa që fiset e ndryshme kishin luftë me Grekët ose me Romanët me të shpejt i lejshin gjaqet e ngatrricat që kishin ndërmjet edhe luftojshin së bashku si një komb. Plaçkën e dajshin me një paanësi të madhe. Kështu edhe Bardhuni mori një emën të përmendun, sepse plaçkën e luftës e dau me shumë paanësi (Cicero, de officiis II. 11.).

Besim' i tyne ish një e përzime e çuditshme e të rupnuarit të sendeve të natyrës me gojdhānat e vendit. ³⁷ Ata i kishin tempujt të Pumballakët të ndërtem mjaft kodrash, e aty adhetojshin dhujt që ishin guri, dru-

34. Plinius. Hist. Nat. III. cap. VII. Hellanicus. 149. Müller. II. F. 304 ku flet mbi lāngun e elbit. Sabajum, sabia është birra. Mbi gentianen shif: semplici dell Eco. M. Luigi Anguillara. Venezia, 1560, 1902.

35. Athenaeus, I., cap. VIII. e përshkruen darsmën e mbretit thrak Senthes: Një përgjasim me një krenitim në Hot ose në Mirëditë të çfaqet me një herë para sysh.

36. Polybios. II. Athenaeus lib. X. cap. 12.

37. Hahn. F. 249. Hahnko Vasa: Albanien und die Albanesen (l'Albanie et les Albanais). Berlin 1879. F. 16-19 Herodot. II. 52. Tomaschek. Die alten Thraker II. 36-68.

ni ose sermi, të veshun me petka të gjata e qi ndër të dyja durët mbajshin ka një shpatë.³⁸ Besim' i Thrakvet edhe i Ilirvet të jugut, si shifet edhe mbas gjasimit ka qenë ai, i cili i ka dhënë lëndën Grekvet për me bërë mitologjinë greke; në vend qi Ilirët e Thrakët e verunt, nonse në pikpamje besimi ishin pakë nën fuqinë e mitologjisë kelte, prap se prap ata e mbajshin besimin e vjetër të tyre edhe bërshin therorë (kurban) njerzit. Kur Leka i Math u këthye prej luftës qi bëni në Tunë, Ilirët kur e msynë rreth lumit Erigon, përpara se me fillue luftën bënë therorë tre djem, tri varza edhe tre desh të zez.³⁹

Edhe ndër Thrakët gjinden gjurma therorime njerzish.⁴⁰ Ata e besojshin Zamolxin ose Zilmiston, të cilin e mbajshin si një Zot i natyrës, i cili në dimen flinte e në prendverë zgjohej, tue e gjallue natyrën. Në krye të pesë vjetvet zgjidhej me shart një njeri qi do t'i bëhej theror këti Zoti e mbassi gjithicili hidhte tri heshta kundra therorit, ky dergohej tek ai Hy me një porosi. Po t'ish se therori nuk vdiste prej plagavet qi kish marrë, ai mbahej si një njeri i keq. Ky Zamolxis do të ketë ndonji lidhje me dukjet hyjnore të lindjes, sepse një fis i Thrakvet, Thrauset, ishin bestarë të Nirvana-s. Ata e qanin fëminë kur lindte, sepse i mendojshin të vishtirat edhe vojtiqet qi do të psonte në jetë, edhe kur një njeri vdiste, gëzoheshin, sepse kështu mirshin një fund vojtiqet e tij.

38 Argenteae statuæ fabr. tres sunt habitu barbarico. Inter Thraciam et Illyriam sunt consecrata loca caeterum trium statuarum. Olymp. Theophrastus f. 27. Müller IV. 63.

39. Droysen. Në Dibër të Shqipnisë edhe sot ndër festa të mëtha herohet një dash. Kështu Arrianus I. 5.

40 Tomaschek, Die alten Traker, I. 128 edhe Isidori Ethym. Migne tom. 82, f. 335

(Herodoti V. 4.) Edhe Grekët vetë e thonë, se mësimin mbi të merguemit e shpirtit e muernë prej Thrakvet. (Hermippi Calimachi fragmenta, Müller. III. 41)

Perenditë e Thrakvet: Dionisi, Artemisi, Ares edhe Hermesi qi ish i adhruem prej mbretënvet të tyre na dftojnë të trupnuemit besimtarisht të venës, të gjakut, të luftës edhe të pasunisë, nonse ata nuk kishin një sistem bese. Æsht e ditun se besimi përbëhej prej zakonevet edhe gojëdhënave. Thrakët e kishin zakon kur ish mot i keq me i shprazë zhgjetat e tyre kundra qiellit e besojshin, se ata nuk kishin veç se një Perendi; Japygët, si mbas zakonit të përgjithshëm të popujvet t' egjer, kur e shifshin se Zotat e tyre nuk ndihmojshin, i hidhshin shtatoret e tyre jashta tempullit edhe i gjujshin me shgjeta.⁴¹ Në besimin e tyre sendi më i shejtë ish agimi e natyrisht edhe dielli, i cili e gjallonte boten. Shqiptarët e sotshëm e quejnë agimin sabah (sabacit), e Ilirët, tue shkue mbas shkrimtarit të vjetër grekë e quejshin agimin Sabadium.⁴²

Gjurmata e besimit të Zotit të pijes Baku (Bahti) i gjejmë më fort se askund në Iliri jugore.

Edhe në shekullin e XVII. ish zakoni në Raguzë dihen e Filipit e t' Jakobit me u mbledhë gratë më një rreth, tue u në ndis një tilm, të cilin e thembëson me një vegël të mnerushme në rrastë të një gjarpni edhe këcejshin pa pushim rreth ti.⁴³ Gjith ky zakon qe edhe ndër Maqedhont

41. Athenæus. XII. cap. VII.

42. Alet. Ephesius Müller. III. 244.

43. Ignazio Giorgi, Rerum Illyricarum sive Raguzæ historie. Makushëv, Izljedovanije ob iskorisieszkich pamjatnikach.

e vjetër,⁴⁴ kështu qi kuptohet, se besim' i venës ish përgjithësisht i përhapun ndër të tana ato krahina ku mbillesh rrushit.

Shkrimtarët helen diftojnë një gjasim ndërmjet të Zotavet të Thrakvet e t' Ilirvet edhe të Zotavet të tyne. Rromanët e kishin zakon emnavet të Zotavet ilir me u vû fundin latin; pra kemi: Latobius, Sedatus, Laburo, Uridna, Frombo, Scutona edhe Bindus.⁴⁵ Magjistaret ilire ishin të njoftuna e të nderueme edhe prej qarqevet idhujtare të Rromës.

Karektiristike janë gojëdhânat baritore të lindjes, mbas të cilavet njeriu shndrohej në shtâsë, pemë e bimë. Tereus i Thrakve u shëndrrue në një pupzë, e bukura Lethea u shëndrrue në një gur. Kadmos e Harmonia-vorret e të cilvet mbas gojëdhânës janë n' Iliri-edhe këta gipsë Zotash u shëndrruenë ndër giarpj. ⁴⁶

Si të gjithë popujt e vjetër, njashtu

edhe Ilirët besojshin në një jetë në vórr. Ketë gjâ e provojnë të gjetunat qi janë bâ ndër vorre në Glasinac e n' Jezerinë, ku afër të vdekunvet janë gjetë edhe armët e tyne. Besohej se shpirt' i te vdekunit këthen prapë e vetëm ai nuk këthente mâ, qi kish punue keq, e prandej e kishin zakon zemren e ati të vdekuni qi kish punue keq, me j' a shpue me një hû të kuqun. ⁴⁷ Shqiptarët e veriut i vorrojshin të vdekunit pa ndonji rregull, në vend qi në Shqipni të Mjesme të vdekunit i vorrojshin me krye kah prendimi. Ndër disa vorre tjera të vjetra si rreth Prozor e Brlog janë gjetë te vdekunit të vorruem me krye të sjellun kah jugu. ⁴⁸ Por prej këtyne sendeve njeriu nuk mundet me dhânë një gjykim të përgjithshëm, sepse këto nuk ishin tjetër veç se zakone të posaçme qi kish njena krahinë prej tjetrës.

(Vijon.)

Hil Mosi

Historija e një shpirti.

Zotni M. L. në numrin 3 të kësaj të Përkohshme n' artikullin e titullit „*Bestytyni e Fanatizem*“ na kâ bâ me pa se si kto dy shortime trillue prej padijet e bâjnë njerin lole ndër mend, tue e shtye me besue sende krejt të marra, sa me të bâ m' u qeshë.

Edhë unë këtu me ket kallxim të

44. Plutarch. Alex. Vita. Mbi Olympjen, nânen e Lekës së Math.

45. Janorgio — Jiarsem, ai qi ka me ardhë, Savo duket se do t' jetë një Perendi kelte, Laburo, blavur — drangue? Uridna, Perendesha e dijes, Trombo është Zet' i motit, Scutona Hyjnesha e shëndetësisë, Bindus (bindem — adhroj) është Zoti i nderimit.

46. Apollodorus, Müller. Fr. III., cap. IV., V. Statius, Thebaidos, II. 291.

shkurtë për shembull, jam tue dashur me diftue si friga edhë ajë është zotja me krijue fantazma të eaditshëm qi të bâhet si me i pa me sy, e qi mrrihet m' u thânë, se kâ edhe asish qi i kanë pa, për mënyrë qi e ndollmja shkon mrapa goje në goje, tue kallzue si një send i veritë, e tue u shtue është e ditun e tue u shkurruet, deri sa mrrihet shum herë me u zânë edhe besë. Frigacakët e bestytynarët me më ç' presin me vendi, me i be-

Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn. 1888. III. Kida bestytyni ndodhet edhe sot ndër Sllavët e Jugut edhe ndër Rumenët.

48. Ljubie, Pril hist. starine u Przoru i Brlogu.

sue, e me shkue tue i përhapë.

Sa e sa prralla kemi ndi edhe na, e ndijmë pa pra edhe ndër dit t'ona!

Vordac, ndër shkrime të veta kallzon se, tue pasë udhtue një herë nëpër Italië, i tokoj m' u ndalë në Pjaçencë ku shkoj e ra m' një hotel, të zotët të cilit, një natë para i kish dekë e âma.

Si mrrini në hotel, shërbtorët qi si gjithkund rrijnë gadi me prinë udhtarët, i duelnë para, i kapnë valigjea e teshat tjera me i' a çue n' odë ku do të flete. Kuer ajenit ndër shërbtorë, tue kalue nëpër odë të dekunes i bāhet se diçka shef. Me të shpejte sdrypi, e si i dalun mendsh, bertet tue thānë se kish pa zojen e vet dekun, ardhë e shtri në shtrat të vet, Nji shërbtuer tjetër, qi mahej kin, mā trimi, shkon m' e pa e verteton fjalën e të parit. Atëherë zotnija vetë don me shkue, merr shërbtoren e vet, hin nd' odë e mbas pak çastash del tue bërtitë e tue thirrë të gjith ata qi kishin në shtëpi. Po zotni, i' u thote, të mjerer nānen t' eme, Stefa Haneja, e kam pa vetë me s' y të mi, por s' më punoj zembra me i folë.

Vordac merr një dritë e tue i' u sjellë një meshtarit: Të shkojmë i thot. Po mirë pergjegji meshtari, po shkojmë por due qi të më prini. Të gjith çka qenë n' at shtëpi, i math e i vogël deshtnë m' u gjetë aty. I' u vunë mbrapa ktyne, hīnë nd' odë larguenë koltrinat e shtratit. Këtu Vordac me të vertetë pa një fytyrë plaket të zezë e të rrūdhun, e cila pshtjellë pë s' shtërngueshmit më një shkufë nëpër një hije të ngerdheshtë me të shti mneren. Vordac atëherë i thotë meshtarit: Ti je meshtar, ti pra pvetë ket shpirtë. Prifti hudhet ngjat e tue i lëshue uj të bekuem në fytyrë e për-

beton të vdekunen me kallxue ç' ka lypite aty. Shpirti, i lagun me uj, keen prej shtratit, lëshohet në priftin e i' a ngule m'dhāmbë n bas qafet. Të gjith çka qenë aty iknë pa frymë. Shpirtit atëherë, tue u kacafitë me meshtarin i pshtoj shkufja prej kreiet e Vordac, qi kish mbetë mbrapa mujt me pa se s' ishte tjetër, veç një majmun.

Majmuni tue pasë pa sa herë zojen e vet m' u pshtjellë aso dore, kishte dashit me i përgja tue u pshtjellë ai vetë me mbloje të sajë e me ra m' at shtrat, ku ajo pushonte.

Kështu āsht të thuesh fundi i të tāna kallximeve qi diftohen për shpirtina; snvillimi āsht njiky.

Me pasë për t' i rmue të tāna kallximet si duhet, grāt, fmija e 80 % ndër tjerë, kishin me qenë jashtë friget fminore qi u a dāmton jeten e tyne.

D.

Vargu i jetës.

Kushtue Dr. S. Villamasit.

Erru nat' e sbardhu dritë,
Koha tek āsht tui kalue!
Deka vien tue i' afritë,
Pa u pritë, pa u kujue.

Deka vien, po, pa dymsh,
Herë kadalë e herë me turr;
Çduket jeta me shpëtim,
Vargu i saj nuk mbaron kurr!

Ma ka vetëm ndryshime,
S' tretet dot, jo, me të vertetë,
S' ka mlesë, as s' ka mbarime
Kë e āsht edhe do të jetë.

H. Gjylbegaj.

Mithologi komtare. (*)

BAHTI

Dimni me shi e me borë, me erë e shtërgatë, është me të vërtetë i meritshëm e me mzi ç'presim qi të kapërcejnë Kallëndori e Frori e të hÿm në Mart për të përsiellun kështu dimnin me erruie e për të pritun prendverën me lule. Dita e parë e prendverës, si e dijmë, bje me 21 të Martit; porse populli, tue ndjekun kalendarin e vjetër, për ditë të parë të kësaj stine njehë ditën e parë të këtij moji, tue e thirrur «dita e verës». Gjith kûnd në Shqypni dita e verës kremtohet me shumë gazmend si një ditë e madhe, por jo gjithkâh në të njajten ditë, por kû ditën e parë të Martit, ku ditën e Shën Gjergjit, veçse mâ tepër kremtohet dita e parë e Martit. N'at ditë i math e i vogël, për në qoftë moti i mirë, marrin fushat e kodrat; porta e dyer, ballkoj e dritsore stolisen e hijeshohen me blerime e mundaisht edhe me lule; djelm e goca, të veshun e të mbathun, si nder dit të mëdhâ, lodrojnë e këndojnë e në Shkodër nder lodra mâ të pelqyeshme për ditë të Prendverës, është shtrregulla: një litër i gjatë, qi

kapërcehet mbi degë t'atidhë të një lisi e të dy krenat qi bijnë poshtë, lidhen një i gjymse metri mbi tokë, mandej, tue qitun një nënkrejcë sa për me ndëjun but, hypë herë njëni, herë tjetri e shokët a shoqet e luhasin, tue kënduem këngë, por mâ tepër valle. Këjo farë lodre me shregull, qi luhet ditën e verës, është një trashigim, qi na ka mbetun prej kohvet mâ të vjetra, kur të parët t'onë ishin idhujtarë. Qe se çka na tregon mithologija mbi ket lodër.

Nder hyjni të qiellit, qi nder ato kohë të vjetra kishte nderim, don përmëndun *Bahti*, qi Grekt e queshin Dionysos e Latint Bacchus. Ndër do visë t'atdheut t'onë ky Perëndi thirret edhe *Bék* tue e shqyptuem e fort çiltas si një zânore ndërmjet *a* e *e*.

Ishte Bahti pra një ndër hyjni të dyta të qiellit, i biri i Zojzit e i Semelës. Një herë, për arsye qi nuk po më bje në mend, Bahti u xû keq fort me Zojzin, me t'ân, i cilli, në furi t'idhnimit, me një shqelm e fëllllon prej qiellit mbi tokë. Bahti, edhe pse i dëbuem prej lumnis qiellore, hyjinin e vet nuk e humbi e, tue prej të se sa keq jetoishin njerzt, për dhimë për

(*) Tue qenë se jemi në fillim të zhdrivillimit të letresis s'onë, s'është për t'u çuditë se shifen ndryshime ndërmjet shkrimtarve, sidomos n'orthografi. Kështu, bje fjala, shumë kush shkruen komb e mbas etymologjis është gabim, pse këjo fjalë na ka ardhë prej arabishtës, në të cillen gjuhë shkruhet me një *kaf*, *vaf* e *mim*. Prej këndej shifet se na u duhka t'a shkruejmë kôm. Në numër të kaluem na ka shpëtuem edhe neve ky lajthim e tashti po e ndreqim.

Sh. i *Agimit*: Na prej anës s'onë jemi të një mendje tjetër: Fjalët e hueja hye në shqipe, shqiptarue e brumue, si mbas nevojës qi e lyp

gjuba, lypen shkruen në kështu si i het populli, sepse po të mirrnim si themel thezaurin e bashkëpunëtorit t'onë, atëhtre edhe fjala e hueja: *speranza*, *disperazione*, *orhan*, *çarçaf* etj. qi të shqipen sot fliten *shpresë*, *dëshpërime*, *fëlçan*, *çarçaf* et. lypset të shkrueshin qashtu e e kanë rrâjen. Fjala *komb*, është q shqiptarë se sa kemi pasë edhe disa gazeta shqipe (tosknisht) qi queshin «Kombi» bashkë me komb e e. Tue marrë për themel vendimin e komitës letrare se *mb-* e *nd-* eja do të përdorën atje ku e ka dialekti tosknisht, arsyja e lyp, mbasi Toskët thonë e shkruajnë komb qi edhe na, kur të shkruejmë në gjuhë letrare, të shkruejmë komb e jo kôm.

ta e, si zot i mirë, u mundue qër me u a përmirsuem gjallnin. Mbassi bulqija është themeli m'at parë i ç'farë do pasunije, muer pra t'i mësojë se si mbiellen pëmet e bimët, se si përmirsohen tue i rradhuem, don me thënë tue i zhgulë prej njanit vend e tue i mbiellë në një tjetër; tue i qesatë, tue i krekzue e tue i shartuem.

Me këto farë mësimesh të mira e të vjeshme x'u njerzija me të vërtetë me jetuem m'at mirë e m'at bukur, tue shumuem mjetet e ushqimit, qi m'at tepër i dheshken shijes, por edhe i përkujtë shëndetit. Tue dhënë këso farë mësimesh të vjeshme Zoti Baht u endte prej një vendi në një tjetër e, tue kaluem për të gjatë Shqypnis, vojti kah jugu, duel në Greki e muer udhën fill për Athenë. N'at kohë fort të lashtë Athena ishte një qytet fare i vogël e sundimin e kishte Ikari, mbret bukur i motnuem, i vejë, me një gocë, ëmni Erigonë, qi i a kishte lënë e shoqja fort të vogël e qi ai vetë e kishte pasë rritë me një kujdes e dashtuni të pamasë, e mudi s'i kishte pasë vojte kot, pse e bija përveç bukuris së shtatit, ishte pajisur me të tana ato nure, qi hijeshojnë shpirtin e zemrën e njaj vajze lemun e rritun në derë të mirit. Ikari, rrigu i Athenës, tue marrun vesht se Bahti i a kishte mësim derën, e priti shumë bukur, pse i kishin pasë vojton në vesh të mirat, qi kishte ushtuem nëpër vende kah kishte pasë ramun. Bahti mbet i knaqun për të pritun, qi i b'at ai rrig e për t'i shpërblyem gjith ket ndër, tue ligjeruem me të e këshillon për shumë punë, qi i perkasin sundimit, mbarshtrimit të shtetit të knellunit t'ekonomis së vendit, përmirsimit të jetesës së popullit e për t'i ndihun kësaj, i difton se ndër të

parat mjete është bulqija e, tue folë gjatë e gjatë mbi ket të mbramen, e mëson se ç'vlerë kanë ullin e hardhija e gratet qi prej këtyne përmue mund të nzieren. Mbas sa kohe qi ndër si gost tu ai rrig, kalon ndër vende tjera, tue vijuem gjithnji në mësim, qi i ipte njerzimit.

Mbreti i Athenës, mësimet qi pat prej Bahtit, i përhapi në popull, tue i ndihun vetë se si me mbiellë ullij e me vum vëneshta; edhe hardhijat n'at e mbas tri vjetsh u mbushen me rrush. Përpara se t'u afronte koha e të vjelunavet, qiti lajmin gjith kah nëpër ato rrethe se në ç'ditë do t'u vjelte rrushi e se si të gjith katundarët me kosha, kofij e shporta të mbushun me rrush e me gjith farë ënësh si kusija, cingore remi, kupaja et. et. t'u mblidhshin në një shëj pataloku, jashta qyteti, k'u edhe ai vetë kishte për t'ardhë e për t'i mësuem se si me përdoruem rrushin.

Në ditë të caktueme u mblodhen fshatarët, si u pat urdhnuem rrigu e ky nuk u qell e erdh i përsiellun prej një kalinës. Me të shpejt fillon m'u treguem atyne fshatarvet se si prej rrushit, tue e shtrydhun në preret mushiti aq i shishëm për t'u p'im; edhe ata e sprovuen me një herë e, për të vërtetuem fjalët e mbretit, nuk dijen m'u f'm kurr de sa u mbulluen mëndsh e u dejen. Të tërbusen prej pijes kujtuen se mbreti kishte d'atë me i helmuen e në një të pijes mbyten plaktun e ngrat e e fërilluen në një ubël të thatë, qi gjindej n'at fushore. Mbas si kryen at pëmbtim e kob të z'i, u shpëp për me vojte ndër shtëpija e vetë.

E bija e rrigut, Erigona, qi kishte pasë mbetun në pallat, pritte qi t'i këthente i ati, por ky nuk u shifte

askund. Vashën e ngratë e kapi friga
 qi mos t' i kishte ndodhë ndonji rre-
 zik, si t' i a ndiellte zëmra! Dielli
 prendou, fillou m' u ngrysë; atëherë
 goca s' mundi me duruem mǎ, por
 duel prej shtëpije, muer udhën kah ai
 patalok, kû e dinte se do të gjindej i
 ati. Por sa vû kâmbën n' at fushore,
 kalina, qi tue kajitë mbi grykë t' ublës,
 heton zojën e vet, u lishue vrap kah
 ajo e, tue e rrokun për skundill të
 fistanit e tërhoq e e çpon deri tu gry-
 ka e ublës. Tue pām e mjera vashë
 shembtimin, qi kishte qenë punuem
 mbi t' ǎn, aq u turbullue e u desh-
 prue prej atij kobi sa hoq brëzin e
 tue e kapërcyem mbi degë të njaj li-
 si, qi mbi grykë t' asaj uble naltohej,
 vari vedin! Edhe kalina e shkretë, tue
 qām të zotin e të zojën plasi prej
 dhimbe.

N' e nesre, porsa fillon m' u thim
 drita, katundarët, mbas njaj nate të
 kapërcyeme truç në gjum, u quen, u
 ngriten shëndosh e lét, pse u kishte
 pasë kapërcyem pija, e atëherë u kuj-
 tuen se ç' punë të zezë kishin pasë
 punuem një ditë përpara. Kuptuen se
 me ç' shembtim të mnershëm kishin

përlyem shpirtin, i kapi pikëlimi e për
 me gjetë ndjesë para hyjnivet, u çuen
 të gjithë së bashku e vojtën për me
 vorruem trupin e mbretit të përbuzun
 edhe mbas deke. Por sa qe mjerimi i
 atyne kur gjeten edhe të bin e tij të
 varun! Çilen dy vorre, njatin për brī
 tjetrit, kû i vûn për të mbraimin pu-
 shim. Mandej, sikurse e bija e mbre-
 tit kishie mbytun vedin tue u vār me
 një shokë, ashtû edhe ata hogen sho-
 kat e veta e, tue i kapërcyem mbi
 degë t' atij lisi e, tue i lidhun poshtë
 të dy krenat, ngrehen një shrrëgull e,
 tue hypun herë njani, herë tjetri, u
 luhatshin e këndoishin kângë për t' u
 lypun të falun e ndjesë Perëndivet.
 Ket punë ata katundarë e përseriten
 edhe në krye të motmotit, por ma-
 ndej, si për herë, i gjalli me të gjallë,
 u harrue e keqja për t' u ndrruemajo-
 ditë në një të kreme, qi mǎ von u
 bartë në prendverë, n' at herë kur
 gjetht mixlojnë e krejt natyra fillon
 me i qeshë nieriut, mbas njaj dimni
 të mërzitshëm.

M. L.

GJERGJ LORD BYRON

Vijon prej Nri 3.

Lord Byron-i mbasi pa për për-
 shkim disa vende të Spajës e t' Italis,
 mrriti në Maltë prej ku në krye të
 gjashtë ditve duel në Prevezë prej të
 cilit vend dote me u thellue në Shqip-
 ni, trevë (region krahinë) aq e pā
 njoftun deri atëherë prej të huejve;
 malet e të cilës i kujtuenë Kaledoniet
 ku banoj në këohen e fminis, ku duka,
 veshia zakonet e vendasve, deri djalek-

ti çeltik, gjithëka i dukej se e qoshin
 nder krepa të Morvenit, prandaj aj
 këndon n' arpë të poezis klasike të ve-
 ten shi kto fjalë:

«O totë e Shqipnis! kah ti un po
 «q sielli sot, o mǎnë trimëshë me bij
 «t' te sokola Zhdukur krygja, ngre-
 «hen minaret e gysëhâna e zbët
 «shëndritë në t' kë l' ânde rrethue prej
 «pyjeve të çfarizave qi naltohen e
 «shifen në secilin qytet.... Agon

«drita e me të duken shkâmbijet e
«mnershme shqiptare, krepat e zeshkër
«të Sulit, e mâ larg maja e Pindit e
«mbëlue me për gjysë me rë vizatë
«aty-ku me borë, hifëshue prej die-
«llit qi po lën; e në sa dielli davar-
«ritë miegullen, ksollat e malcorvet,
«larg njena prej tjetërs nepër at vend
«të grerë (plot shkâmbij) fillojnë me u
«pâ. Atje uluron ujku, shqipja prehtë
«skjepin e vet, atje janë shpend të
«egjer, atje duhija e shtërgata trazojnë
«vjetin qi është kah mbaron. Atje A-
«raldi¹ e pâu vedin se ishte vetem e
«se nuk kishte të përpjekun aspak me
«gjind të vendit të vet, a qi njihte. Aj
«shtegtote në një dhe të përmendun
«qi, s' e njihte kush. Zëmra e tij së
«trembej, s' ishte qi e shtyte nevoja,
«rreziqet nuk i kërkote as nuk u ikte
«të mnershme ishin ato vende, por të
«reja; e ky kujtim ja lehtësote mu-
«ndin e udhëtimin». Mbas tri ditsh udhë-
«timi të veshur nepër lugje e kropa
goditë e shetue për bukuri të madhe
prej natyret mrriti shtegtari fisnik i
ynë në Janinë, kryet e Shqipënis, për
me u pa me sunduesin e zotnuesin e
vendit, Ali Pashen, në zâ në histori
t' atyne kohve, atëherë mâ i forti ndër
sa kryetarë të përmendun, qi sundote
Shqipërin e Epirin e një pjesë të Ma-
qedonis. Ali Pasha nuk gjindej në Ja-
ninë, rrite me ushtarë në lliri ku kish-
te rrethue Ibrahim Pashen në kala të
Beratit. Por, tuej pasë qenë bâ me
dije prej korçulles së Ingilterrës se një
ingliz shpites së mirë kishte prehtë
vendet e tija, i kishte urdhnuë sundue-
sit t' Janinës qi t' a pritte Byron-in

me at ponë si e lyphte kâmba e tij e
mos të kursete për të hae e pije e
ëka të kishte nevojë pa e lënë me
pague kurrigjâ sendëkaq sa Byron-i
me mzi qi mujt me dhënë ndo'i send
të lët sherbtorve mâ të lënë në Pa-
shës. Qe thirrë me shkue në Tepe-
lenë, një ditë larg prej Beratit, ku Ali
Pasha kishte zënë vend me ushtri
shqiptare të veten. Byron-i e pelqej
at të thirrun, e si e pa kryeqytetin,
pallatet e vezirit e të nipavet të tij e
rrethet, kaloj malet me kual të Pa-
shës, i përcjellun prej një sekretarit të
tij, e së mramit mrriti kahë mbrâmja
në Tepelenë, në krye të ndandë diëve,
shkajku i shinavet e i projevët qi ki-
shin shtue, prishë e ndalë rrugat në
shum vënde. Tuej hî n' oborr të sa-
rajit mbet, Lord Byron-i, si i thonë
në fjalës, pa mend. Ishin Shqiptarë,
Tartar e Turq, do grumbullue nen një
hajati të haptë e të çiltë, do nen një
farë lëmajet; dyqind kual të gatuem
për të nisun, lajmtarë qi shkojshin e
vishin tesh e parë, të gjith me rend,
sa me u habitë. Po t'a lëmë me folë
vetë Lord Byron-in: «Ishte dielli kah
«prendote mbas majeve të madhnuesh-
«me të Tomoricës, e lumi i haptë
«Laos (Vjosa) ushtote me valë të
«rrmyeshme: muzgu i natës vite gjith-
«në tuej u dyndë: kur në t' ulun ne-
«për shkropa qi çitoshin lumin, Chil-
«de Aroldi (q' është Byron-i vetë) pâu
«tuej shëndrite si meteora minaret e
«Tepelenës e ndieu do trimë e zâ
«pshëllimit të të luftarvet, qi ndi-
«hej gjith kahë e jhote në fushë. Aj
«kaloj kullen e pa zâ ku rrishin ha-
«reme e nepër lëmaje të derës pâu o-
«rë e pushtuesit të Janinës, madhni-
«ja të çiltë dishmohet prej sendeve e
«punëve qi e rrethojnë. Per kah duka
«është kishte me thënë per at

1. Kështu e thurte vedin Lord Byron-i në librin
e vet të emueshem; Udhëtimet e *Childe Harold*, qi
së janë të tjetër kuejat, posë të tijat.

2. Kështu i shkruen Lord Byron-i në një letër
s' amës së vet.

«vend se është një kala, për çka është
 «mbrendë një pallat, për njerz, qi janë
 «grumbullue mbledhja e shumë kome-
 «ve. Poshtë n' oborr të haptë ende
 «kalorija mbi kual të shiluem e të go-
 «ditun, natë një parti gjindsh shkoshin
 «e vishin nepër rrugina. Turq, Grek,
 «Shqiptarë, Afrikâj, veshë me gjith-
 «farë veshet rrishin atje mbledhë, de-
 «ri sa trokitja e trumpetës lajmote
 «akshamin. Shqiptari i rrebtë me fis-
 «stan të shkurtë, me shall pshtjellë
 «për krye, me pushkë brëzit e me sy-
 «lah qindisë me ar, maqedonasi me
 «gubere të kuqe, Delija me fes në
 «njenë s' e shpatë të kthyeme, Greku
 «i shkathtë e dinak, trimi i pa zâ i
 «Nubjes terike, Turku me mjekër, të
 «gjith shkojnë mirë me shoqi-shojnë
 «e pa ju përzi njeni tjetrit. Disa rrinë
 «grumblla grumblla tuej vûe oroe të
 «luftunit e tjerve qi kanë për rreth;
 «njatje ndo' i Musliman falet, do rrinë
 «tuej luejtë, tjerë tuej pi duhan; ktu
 «Shqiptari pash në pash e madhnisht
 «shetitë, atje Greku shkon tuej mur-
 «murue nen zâ. A ndini! Zâni i kjarë
 «i mbrâmes a i akshamit del prej
 «xhamis; thirrja e Myezinit bân me u
 «dridhë minarën: S' k' tjetër Zot, posë
 «Zotit! — lutniu! — Zoti është
 «i madh!» Teksa zdrypi prej pallatit
 udhtari i ynë. çue në një anë për bu-
 kurë, e s' kaloj shumë qi një sekretar
 i vezirit hini me e pvetë se si ishte
 me shëndet. N' e nesre qe çue te Ali
 Pasha. Veziri e priti në këmbë, në një
 salë të madhe goditë si shatorre a
 çader, në mjedis të cilës gurgliote
 ujtë e një currilit (çezmes), rrethue prej
 halijave të kuqe. Një mjek i Pashës
 qe përkthyes i Lord Byron-it, qi dite
 me folë edhe greqisht. Mâ e para të
 pvetun qi i bân Pasha qe pse e ka
 lënë vendin e vet kaq i ri; mandej i

tha se korculla i Hinglizit i kishte
 pasë shkruar mbi fisnikëri të shtëpisë së
 Byron-it e e luti qi kur t' i shkruete
 nânës, të ju falte me shëndet prej anës
 së Pashës. Levdoj duken e ti, u për-
 gzue për petk të ti, (veshte lordi pet-
 kun e një ndimtar i të lëmës e njeshte
 një shpatë të prarue) e i tha se
 veshët e ti të vogël, flokët e ti të
 butë si mëndafshi, duert e tija të vo-
 gla e të bardha ishin sheje qi dish-
 mojshin fisnikërin e ti. Lypi Pasha qi
 t' i bishin çubukë e kafe; desht qi
 udhtari i ri t' a njehte (kështu tha Pa-
 sha) si babë për deri sa të rrinte në
 Shqipni; e kur desht me u nisë, j' u
 lut Pasha qi të vite shpesh me e pa,
 sidomos prej mbrâmjet, kohë kjo mâ
 e pa pengume për të, e lordi shkoj
 me ndëjë me të. Kur u nis Pasha i
 dha një ndër mâ të zgjedhunit rob,
 të cilit i urdhnoj rrebtësisht qi t' i ndi-
 giote gjithsesi lordit; e kur ndjeu se
 do të kalote në Morë, i dha porosina
 për të birin e vet Velin, sundues i
 Tripolicës.

(Vijon.)

Zef Harapi.

Spartaku.

Në vjet 219 p. Kr. ishte mbret' i
 Maqedonis Filipi V me të cila Ro-
 mant ishin idhnue përse k' i ngute
 me dredhina, e qe, sa Romant ishin
 të ngushtuem me çapë luftën. Por
 sado qi Romant muken me dalë fi-
 tues sa herë, nuk mujtën kurrësi me
 shue qeshetari maqedonë, ndonse
 ata qe në ndonjë edhe prej Grekvet.²

¹ Qesh të (kësh) malangjet - ushtriya mâ e
 forta e Maqedonvet me besë të lidhme, ndërtue
 prej Filipit III e sotue deri 8,000 prej Filipit V.)

² Prej lidhjes s' Akës e Etolis. — Kta qenë qi
 rrenuenë hijenoren në zâ të Dodonës në vjet 219.

Mbasi vdiq Filipi V. Perseu zuni fronin e vendit në këmbë t'et, edhe e sundoj me urtësi e dituni kaqë, sa mujt me mbledhë tok edhe fiset tjera Therakët e Mesjakët,³ qi prej ktej e mbrapa mbetën gjithherë miq me Maqedhonin, deri sa ranë të tănë nden sundimin të Rromës.

Qysh prej vjeti 235 p. Kr. ishte shue shtëpija mbretnore e Lek Molosit me vdekë të mbretneshës Didani, edhe Shqiptarët e Shqipnis se poshtme gjithicili qytet e bajrak ndërtuenë shtete më veti, deri sa në vjet 168 p. Kr. edhe kta u bashkuenë (por jo të gjith) me Perseun, qi mbretnote Maqedhonin, e qe përse: Mbasi Perseu i mni-joite Rromant më fort se ata qi qenë para ti, kta i çpallnë luftë në vjet 167 në Pidna,⁴ ku qindroj burrisht të tănë ditën, e nuk la pa i lypë ndihmë Qefaljut⁵ e Spartakut, sunduesit të Theraqis; por mbas një qindrese të gjatë i u desht me u zmbrapë me lshue vendin e me mbetë vetë ky rob. Qefalju mbas besës se dhânme mbrettit, nuk e la kputë punën, por nuk mujt me ndalë hovin e ushtris Rroma-

ne ndën kryeushtarin Anicio.

Për këtë arsye, tue dashtë me ndalë udhën ushtrivet kah Vlona, kështu qi ata mos të dâmtojshin vendet e ti, u sheshue n' Apoloni,⁶ por kah vrojti së konsull⁷ i Rromës ishte tue e msye në Çamëri,⁸ kapidan Qefalju me Pleqt e vendeve e përshkuenë vedin me thika prej idhnimit.

Ishtë Spartaku më i mbrami pinjuell i shtëpis mbretnore të Thraqis, qi në kohën e Perseut sundonte ket vend, e mbasi kishte ndën vedi Mesjakët, nuk kursej kohë me i çue ndihmë Perseut. Ky mbasi ishte një Thresh, kishte me vedi një fuqi të madhe, i zoti edhe me shkye njerin drejt prej krahnorit e ndër koshë. Spartaku, mbasi ishte kryeushtar⁹ i çetavet therake e mesjane, kur doli në kufijt e Maqedhonis, u sheshue kah Struma.⁸

Mbas një lufte të gjakshme qi u bâ, i u desht edhe këti me u zmbrapë me çetat e veta, të cilat u kihyenë të lira ndër vendet e tyne. Rromant, tue i ndjekë çetat e thyeme të Spartakut, kaluenë ndër vendet ku sundonte Perseu, tue i shtrëngue ato krahina me pague një haraç të rëndë. Pse pagesa, tue qenë e rëndë dhe banorët, tue dashtë me qenë fare të lirë e të sunduem prej pleqt,⁹ së tyne, u ngrijten rishtas, por nuk mujten me i dalë qellimit, pse lshin ligishtue, kështu

3. Thrakët (Thraqët, Tracët) gjithnji janë Shqiptarët e herëshëm të vendit Tracia ku sot është Rumelija. Emni Tracia rrjedh prej stillkut me therë, prej kndej doli emni Therës, Therak. Motit queshin Thresh njerzit e këti vendi. Fjalën Therak të huejtë e msuenë në kohën e perandorit të Rromës Adriano, qi ndertoj Edrenjen e prej se nuk mujshin th-en m'e shqypenue si vendasit, e kthyenë në t-en prej kah mandej doli Trak Tracus, Trachienses. Vonë fort mandej shkrojen k e kënduenë e pse të motshmit nuk e kuptojshin q-en e e-en në giasim t' ambel (shqip q). Mesjakët Shqiptarët e Mesjes, sot Bullgari ishin një vllazëni shqiptare e Tunës.

4. Rjedh prej fjalës nder Pylina. Arsye ka Plini me thënë: Haec est Macedonia terrarum imperio potita quondam (Plin. libr. IV. faqe 17). Q. d. m. th. Kjo është ajo Maqedhonia qi dikuer note botën.

5. Qefalju i njoftëm për trimnina prej të tănë Shqiptarvet të Shqipnis së poshtme (Epir e Thesali) ishte i pari mbi të gjith Epirin e motshëm.

6. Vlona (Vlona) rrjedh prej fjalës me vlue gabim bëjnë ata qi e shpalljnë Vlona.

Apoloni, motit qytet i përmendun, sot i ka rrenime në veri të Vlonës.

7. Çamëria motit prej të huejsh u quejte Acrocerania, mujt të rrenim prej fjalës çam-ri pylina çamëri.

8. Struma, këtj Strymone, prej Bullgarsh Strumica rrjedh pse: lum në vendin e thatë e zërranishtë. Derdhet ngjat grykës së Selanikut.

9. Plesia edhe sot ndër Shqiptarët e katundet e malevet është njëjti si heret ajo, e cila pleqn edhe e sundon qarkun e vet.

u shqymen gadi të tănë luftarët e Spartakut. Ky vetë qe xânë rob e çue në Rromë, ku konsulli levdohesh fort, pse për nder të Rromës kishte luftue burrnisht me burra trima pyjesh. Shum ndër kta mytnë vedin, pse ishin msue me ndejë të lirë ndër vendet ku kishin lë, e tjerët msheftas hapnë fjalën qi të ngriheshin kundra zotnivet, të cilvet ishin ndorëzue përkohësisht. Por Rromant u hetuenë me kohë tue e shue qysh në fillim ketë kryengritje, e cila do t'ishte qenë një rrezik i madh për Rromën. Për ketë shkak robt qenë largue prej Rromet të shkapërdamë, për mos me muejtë e me përtri ngatresë e turbullime të reja.

Tue qenë se Rroma atëherë kishte tregtarë të mdhaj, qi mirrshin e ipshin me njerzt e vendeve të lindjes, qeverija e Rromës tue pa se nuk mujte kurrsesi me i mbajtë gjith kta, qi vijshin gjithherë tue u shumue, vendoj qi robt t' u shitëshin Patricvet,¹⁰ të cilët i çuenë ndër konaqet e tyne, ku i mbajshin për shërbim. Gjithicili për vedi zgoll nga një vend, ku i msojshin n' ushtrim t' armvet, se si duhej me vdekë me nder. Porse nderi i mbete zotnis, e jo kurr robit. Disa ndër rob (qi bashkë me kta ishin edhe German, zânë nga ato vende ku kishin pushtue Rromant), mirrëshin me të mirë, edhe lânë disa të lirë, sa u visheshin gadi si zotnit e tyne, në vend qi shum ndër ta heqshin robni mizore.

Qysh prej vjetit 131 p. Kr. robt u ngrijtën sa herë, por prej se nuk mujshin ende me pasë atë forcade qi duhesh, i u desht me prâ një herë,

për se shum ndër këta ishin ata, qi msheftas përzijshin, prej se nuk ishin ngiat e nuk mujshin me u marrë vesht mirë me ata të Campanjes.

Nji fare Publio Lentulo Sira, njieri tregtar, pastafat me knaqë të mëdhajt e Rromës, me të holla të veta ngrehi një ndërtesë të madhe në Capua, ngiat Napolit, e aty me shpënzime të veta mbajte robt të cilët i quejti mâ vonë dy luftimtarë¹¹, të cilët n' atë ndërtesë msoheshin me luftue me bishat e me njerz luftarë, veç për nder; këtyne i vueni të par Spartakun¹², i cili sa ishte trim, aq ishte bujar e zembër dhimshëm. Nji ditë, qi i u dojte me doemos me luftue në Cirk me thrritjetarët, të cilët ishin vigaj si ky, e mbasi ve'ë i shtroj për dhë të tănë kta, njenit mâ të mbramit i vueni shqelmin në krahnuer, nuk e mbyti, porse ndej ngallnjes me tprë kah populli. Ftyra e ti u dukte për slergut e bukur por e zbët. Popull' i Rromës kah vrojti zembrën bujare të këtij një zânit vikati: „Të lëshohet Spartaku!“ Kornelio Silla rrite për seri tue e këqyrë e thosh; „Ah! t' ishte Rroman edhe ky!“ Por prej se populli kah rrite tue vikatë pajadë, dha urdhën qi të lihet i lirë Spartaku.

Spartakut nuk i bâte zemra me këthye në vendin ku kishte lindun, për pa qenë të lirë edhe vëllaznit tjerë të fisit të vet. Për me mujte se s'ishte i shpëtue edhe këta, me vullnet të vetin hyni në shërbim të Kornel Sillës, qi t' i msonë dylufimtarët e ti tue i a shë në vesë. Ngrituni e keni për

10. Patriot pleqsija e Republikës së Rromës. Konaqet (ville) i kishin jashtë Rromës. Qenë në zâ për pasuni, forcë, autoritet e përziheshin në politikë.

11. Dy luftimtarë, thrritjetarë, gladiatores. Bajshin armë kryesore ndryshe prej ushtarvet Rroman. Përkrenarë me tprë, i vrojë të lehtë, sakieë, varcak, hëhtë (pateranë), thikë të shkurtë ase të gjatë, trifurkë e triqra hekuri.

12. Lentulo Sira e njëjste Spartakun si njeri të fuqishëm. Vro edhe 3. Erodoti thotë: Therakët ishin në zâ e u mbajshin si burra luftarë të mdhaj.

të qenë të lirë me këthye në vendin ku kenë lindun!"

Kornelio Silla kishte vdekë e robt hiqshin një robni të vishtirë prej Rromanve, prandëj i u desht këtyne, me ndihmë të Spartakut me ikë. Mbasi u betuenë për ndihmë të shoqishojt u kapërthyenë brî malit Vesuvio. Kështu dalë ngadalë këta qenë të zotët me i dalë në pritë Rromanvet në Lukani, ku edhe i thynë sa herë. Gjithnji shkuenë tue u përhapë ndëpër Picunë e Umbri. Republikën e Rromës e kishte kapë mnera! Por mjerisht, njerzit e Spartakut ishin habitë prej kah bishin në prë ndëpër vendet ku kalojshin M. L. Crasi me një ushtri 9 legjonesh pa vanesë i a mrrijti në Abruc, ku te dy palët për dit qindruenë si burrat.

Spartaku, mbasi e pau vedin me të vet se kishin mbetë të rrethuem, brej disprimit në një natë t'errme fort, muejt me thye keqas rreshtat e para e të dyta të këtyne legjonevet; por deri këtu qindroj ngallnjyeshëm pëtriti kundra anmiqvet, pse kuer ndeshi aty, shi ku ishte M. L. Crasoja mbas një luftimi të rreptë për tri dit, mbeti theror në luftë, vetëm për me fitue at liri, qi ai me të vetët qysh tash tri vjet e kishte dishrue. Mbetnë shumë të vdekun nder të dy ânët e u derdh gjak mjaft. Disa nder njerz e tij mujtne me ikë, por qenë ndjekë prej Pompeut n'Etruria, ku nuk mujtne kurr mâ me u ngritë, përse Gjul Çezari, ç'ka qe Shqiptar, të gjith i mori e i vueni n'ushtri të vet.¹³

Gjon Çefa.

13. Dihet prej historis së Gjul Çezari kante nder legjone të veta edhe Shqiptarë qi përbajshin legjonet ilire, me të cilat mprojte Rromën e vendet qi sundonte. Me ndihmë të këtyne mujt me i dalë zani i mirë.

Mjeku i shtëpisë.

BOTA. (AJO E TOKËS).

Të botnuemit me j'a mbajtë kryet nalt, me i shtrua rroba (tesha) me të shpejt qi moç të vritet edhe me j'a lidhë kryet me peca të laguna me uj të ftohtë.

PIKA.

Në qoftë se i pikuemi e ka fryren kuq, duhet me j'a mbajtë krye nalt e ne qoftë se është sverdhë, lypset me j'a mbajtë kryet ulët. Të pikuemin nuk duhet m'e luejtë fort, as nuk duhet me i folë. Kryt lypset me j'a lagë me uj të ftohtë. (Akull ose borë ish me qenë edhe mâ mirë). Me i dhânë me pi sa mâ shumë uj të përziem me konjak. Me i vû në parzëm e mbi pulpa të kâmbvet një letërthithse të stërpikun me *spiritus sinapis*.

TESHA NËR SY.

Kur t'i bijë ndokuej ndonji teshë në sy, duhet me i qitë mbrendë në sy një pikë voj ullijsh të pastër (dliër), qi j'a xjerr me të shpejt i qitë, e jo si është zakoni ndër ne me i fry sytë, ose m'e shpërta me uj.

Kur t'i bijë ndokuej një pikë gëlqere në sy, duhet m'e la sytë me uj e sheqer.

TË RAMIT E FLOKVET.

Për me pengue të ramit e flokvet mirret *lappa major*, grihet copa copa edhe shuhet në raki të fortë (bashe) ku llet me u zbutë për një tri dit, i basandë me këtë lyhen flokët ka tri herë në javë, ose mâ shpesh. Nuk duhet kurr me i lye flokët me voj, si bapë disa katundarë e katundare.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"M. N. BARLETI"
SHKODER (2018)

T' HJEKUNIT E MEREQEPIT.

Po të bijë mereqep (mellan) mbi petka të bardha, duhet vendin e lyem m'është në vjamë lope të shkrimun e m'e lënë aqë kohë, deri sa të zbutet; mbasandej hiqet e si të ngrihet undyrra, lahet me uj të zetë e më sapun e në këtë mënyrë mereqepi hiqet fare.

Malo Krimshi.

Lodra

Çmimin e caktuem në N. 3 e fitoj Z. Zef Benushi, tue i zgjidhe plotsisht lodrat në këtë mënyrë: Flamuri, vena 7 famile ka 136 frank.

Majashuna.

Un nen bar e mjera mshehem.
T' gjith me donë me m' pasun ngjet,
N' inâ të parat lule njehem . . .
Kush pra mundet e n' shesh m'qet?

Janibra.

Emn' i em, në qoftë se ndrrohet,
Fort e njofshëm ka me dalë:
Shpejt këndojsi do t' kujtohet,
Qi m' ka nânë e q' e kam djalë.
Emn' i mshehtë, në qoftë se siedhet,
Atherë lodra do të zgjidhet.

Shideina, katund rreth Korçe.
Lufqel, lloj peshku.
Treralep, këshqell në Shqipni.
Ballurshi, koder në zâ për luftime të ndolluna.
Amor, qytet i përmendun.
Banerzani, lum me famë historike në Rusi.

Akroptipsa, dëshmor shqiptar.
Malo Krimshi.

Kush i zgjidhë këto lodra merr si çmim një libër „Lotët e Dashnisë”.

Fjalë popullore!

I

Ashkla hiqet prej trupit!

Fmija në mos shumë, pak i gjatë
(i shemblilon) prindjes.

*A jë i fortë, mos bân mâ, je i lik,
mos bân zâ.*

Bâsi kujtuesi!

Ai që është mësue me i bâ vetë të zezat, ai i kujton të zezat e tjeret.

Bastanxhis don me i shitë kastraveca!

Atij, që është vetë dredhak, nuk mundet kush me i njëkë dredhina.

Bân petlla n' uj!

Bân darsëm me mend!

Nji njeri që mendon me bâ punë të mëdha, pa i pasë aspak mjetet e nevojshme për me i çue në vend.

Bylbylat e natës, dajnë djalën e nânës!

Fjalët me aq âmbelsim që grueja i flet naten me burr t' vet, e bâjnë djalën me u da prej prindjes.

Borxhi i vonë, gazmon t' zonë!

Uhaja që epet, sado vonë që t' shkojnë, pagesa e sajë, kuer marrsi e paguen, duket si me t'a falë.

Barë uj me shosh!

Flitet për një njeri, i cili merr mbi vehti një punë që nuk baret.

Bân mirë e hidhe rëndë, mos e ditë peshku e din Zoti ete!

E mira sado mshehta, që të bëret, nuk humbet dot.

(Vijon) O. Rushdi

LAJMI.

Drejtesia i vni Z. Kr. Floqi u këthye prej udhëtimit të vet, kështu edhe vijim i artikujvet „Gratë shqiptare,, e „Fempull” i Dodonës,, do botohet në Nr. që vjen. Mashtrimi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**